

การศึกษาวิเคราะห์โรคและอาการเจ็บป่วยในจารึกสมัยสุโขทัย: จารึกคำอธิษฐาน

กัมพล มะลาพิมพ์*, กังวล ศัชชีมา

สถานีอนามัยเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี 70000

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200

* ผู้รับผิดชอบบทความ: paleosamly@gmail.com

บทคัดย่อ

จารึกคำอธิษฐานเป็นจารึกสำคัญหลักหนึ่งเกี่ยวกับด้านการแพทย์แผนโบราณของประเทศไทย จารึกขึ้นในสมัยสุโขทัยประมาณ พุทธศตวรรษที่ 20 บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิษฐานหลักนี้ ผลการศึกษาพบว่า ในจารึกคำอธิษฐานปรากฏชื่อโรคและอาการ ทั้งหมด 3 กลุ่มโรคและอาการ คือ กลุ่มที่ 1 โรคและอาการของผิวหนัง ได้แก่ (1) หิด (2) ฝี (3) ฝีเต่ง (4) ฝีมะเร็ง และ (5) ลำโหด กลุ่มที่ 2 โรคและอาการกล้ามเนื้อและกระดูก ได้แก่ อาการหั่น หรือลักษณะขาพิการ ขากะเผลก กลุ่มที่ 3 โรคและอาการของตา ได้แก่ อาการฝ้าตา ชื่อโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกหลักนี้เป็นโรคและอาการที่เกี่ยวกับโรคผิวหนัง กล้ามเนื้อและกระดูก และการมองเห็น เป็นโรคซึ่งถือว่าเป็นโรคที่ร้ายแรง เป็นที่หวาดกลัวสำหรับผู้คนในสังคม และบางโรคเป็นโรคติดต่อ เช่น หิด บางโรคใช้เวลานานในการรักษานาน เช่น ฝีมะเร็งและลำโหด เกิดแผลเป็นหรือรอยโรค บริเวณผิวหนัง และหากมีอาการรุนแรงสามารถนำไปสู่ความพิการของอวัยวะในร่างกาย ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการทำกิจกรรมในสังคม ทำให้ผู้คนไม่ปรารถนาที่จะเจ็บป่วยด้วยโรคและอาการเหล่านี้

คำสำคัญ: จารึกสุโขทัย, จารึกคำอธิษฐาน, การแพทย์แผนไทย, ลักษณะโรคและอาการ

An Analytical Study of Disease and Illness in Inscriptions of Sukhothai Kingdom: The *Kham-athitthan* (Prayer) Inscription

Kumpon Malapim^{*}, Kangvol Khatshima

Queen Sirikit's Health Center Kubua, Khu Bua Sub-district, Mueang Ratchaburi District, Ratchaburi 70000, Thailand
Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University, Phra Nakhon District, Bangkok 10200, Thailand.

^{*}Corresponding author: paleosamly@gmail.com

Abstract

The *Kham-athitthan* (prayer) stone inscription on Thai traditional medicine was made in the Sukhothai period, around the 20th Buddhist century. The purpose of this article is to study the nature of the diseases and illnesses or symptoms that appear in the inscription. The results show that, in the *Kham-athitthan* inscription, there were three disease and symptom groups: (1) diseases and symptoms of the skin, including scabies, abscess, *fi-teng* (ripe abscess), *fi-mareng* (cancer abscess), and *lam-hod*; (2) diseases and symptoms of the muscles and bones, such as *hahn* (emaciation) or lameness; and (3) diseases and symptoms of the eye such as blurry vision. All such diseases or illnesses occur in the skin, structural and visual systems, which are serious and scary among the people in society. Some of them may be contagious, such as scabies; and some take a long time to heal, such as cancer abscess and *lam-hod*, resulting in scars or lesions on the skin. Serious symptoms can lead to disability of the organs and disruptions of the people's way of life and social activities; so they do not want to get sick with such illnesses.

Key words: Sukhothai inscription, *Kham-athitthan* inscription, Thai traditional medicine; disease characteristics and symptoms

บทนำและวัตถุประสงค์

อาณาจักรสุโขทัยมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18-20 ถือว่าเป็นอาณาจักรของคนไทยมีความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้านเป็นรัฐในอุดมคติเนื่องจากเป็นรัฐที่มีความสงบสุข ผู้ปกครองมีความเมตตาเหมือนบิดาปกครองบุตร^[1] แต่ข้อมูลทางด้านการศึกษาและการพยาบาลในสมัยสุโขทัยมีค่อนข้างน้อย โดยส่วนมากประวัติการแพทย์แผนไทยสมัยสุโขทัยมักกล่าวถึงชื่อโรคภัยไข้เจ็บที่ปรากฏในสมัยนั้นดังมีข้อความตอนหนึ่งกล่าวไว้ในไตรภูมิภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นวรรณคดีทางพระพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัยที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่งเล่มหนึ่งของไทย^[2] ความว่า

“...เป็นหิดแล เรื้อน เกลื้อน แลหูด แลเปา เป็นต่อม เป็นเตาเป็นง่อยเป็นเพลีย ตาฟู หูหนวก เป็นกระจอกงอกงอย เป็ยเนื้อ เม็ยตันท้องขึ้น ท้องพอง เจ็บท้องต้งไส้ ปวดหัวมัวตาไข้เจ็บ เหน็ดเหน็อย วิการดั่งนี้ ไชรับห่อน จะบังเกิดแก่ชาวอุตรกुरु ลักคาบหนึ่งเลย...”^[3]

ลักษณะโรคและอาการความเจ็บป่วยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการรับรู้เกี่ยวกับการเรียกชื่อโรคและอาการของผู้คนในสังคมสมัยโบราณ ส่วนหลักฐานทางด้านจารึก ซึ่งเป็นเอกสารชั้นต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ อักษรศาสตร์ และภาษาศาสตร์ เพราะ

ได้บันทึกวัฒนธรรมและอารยธรรมของชาติที่สั่งสมในอดีตแต่ละยุค สมัยมาช้านาน^[4] มีจารึกที่ไม่ปรากฏศักราชหลักหนึ่งซึ่งหนังสือประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย ได้กำหนดให้เป็นจารึกในสมัยสุโขทัย โดยกำหนดจากรูปแบบอักษรที่เป็นรูปแบบอักษรไทยสมัยสุโขทัย^[5] คือ จารึกคำอธิบาย จารึกหลักนี้ถือเป็นจารึกที่ปรากฏชื่อโรคที่เก่าที่สุดของไทยด้วยไม่เคยพบในจารึกภาษาไทยในสมัยสุโขทัยมาก่อน มีข้อความกล่าวถึงลักษณะโรคและอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากความผิดปกติของร่างกาย เช่น หัน อิด ผิ มะเร็ง ลำโหด หิด ผ่าตา เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันนี้ยังพบการเรียกชื่อโรคและอาการเหล่านั้นอยู่ จารึกคำอธิบายจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ทางการแพทย์ การรักษาพยาบาลในสมัยสุโขทัยที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียกชื่อโรคและลักษณะอาการต่าง ๆ นั้น ยังปรากฏในจารึกตำรายาคัมภีร์ การแพทย์แผนไทยและเอกสารโบราณตำรายาพื้นบ้านล้านนาและอีสาน จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะของโรคและอาการเจ็บป่วยที่ปรากฏในจารึกคำอธิบายรวมถึงคติความเชื่อเรื่องโรคและอาการเจ็บป่วยในสมัยนั้น ซึ่งบางโรคมีความรุนแรงส่งผลต่อร่างกายหลายระบบ อาจเหลือรอยโรค สร้างแผลเป็น ส่งผลต่อความผิดปกติของอวัยวะในร่างกาย อาจนำไปสู่ความพิการ สร้างปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิต บางโรคเป็นโรคติดต่อ สร้างความหวาดกลัวต่อผู้คนในสังคม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะของโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิบาย

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษาวិเคราะห์ลักษณะโรคและอาการเจ็บป่วยในจารึกสุโขทัย: จารึกคำอธิบาย ใช้หลักการ

วิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการนำข้อมูลชื่อโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิบาย ซึ่งเป็นจารึกสมัยสุโขทัย นำมาวิเคราะห์ซึ่งเรียกวินิจฉัย ลักษณะนี้ว่า “การวิจัยเอกสาร” (documentary research) ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมในกลุ่มมนุษยศาสตร์ ภาษา วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยสืบค้นข้อมูลจากหนังสือประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่วันพระบรมราชสมภพครบ 200 ปี ในการสืบค้นได้พบจารึกที่มีข้อมูลกลุ่มโรคและอาการที่ปรากฏ จำนวน 1 หลัก คือ จารึกคำอธิบาย (พย. 17)

2. ผู้วิจัยใช้สำเนาภาพถ่าย จากเว็บไซต์ ฐานข้อมูลจารึกในประเทศไทย (ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน) เพื่อดูลักษณะต้นฉบับและลักษณะตัวอักษรที่จารึก

3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิบายกับวรรณกรรมสมัยสุโขทัย เรื่องไตรภูมิพิภพ โดยใช้หนังสือไตรภูมิพิภพ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูล ลักษณะเนื้อหา คำศัพท์ที่เกี่ยวกับการเรียกชื่อโรคและอาการ

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิบาย กับหลักฐานการแพทย์แผนไทยต่าง ๆ เช่น ตำราพระโอสถครั้งรัชกาลที่ 2 ศิลาลจารึกตำรายาวัดราชโอรสาราม ศิลาลจารึกตำรายาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม คัมภีร์ทางการแพทย์แผนไทย ตำรายาพื้นบ้านล้านนาและอีสาน ถึงลักษณะของโรคและวิธีการรักษา และเอกสารทางราชการโบราณเกี่ยวกับคำสัจจะถือนำสาบานกฎหมาย มังรายศาสตร์ที่กล่าวถึงโรคและอาการเจ็บป่วย

ผลการศึกษา

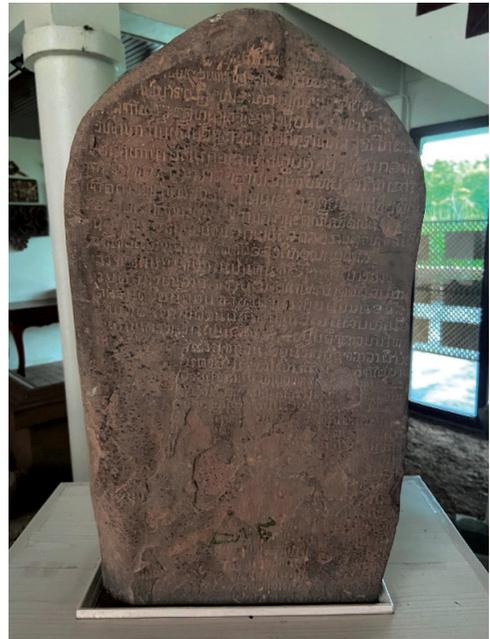
จากลักษณะเนื้อหาคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเรียกชื่อโรคและอาการต่าง ๆ ที่ปรากฏในจารึกคำอธิบาย ซึ่งเป็นชื่อโรคและอาการที่เจ้าศรัทธาไม่พึงปรารถนาที่จะพบเจอในสมัยสุโขทัย ส่วนมากเป็นโรคเกี่ยวกับผิวหนัง การมองเห็น และระบบกล้ามเนื้อและกระดูก ซึ่งกลุ่มโรคและลักษณะอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ถือว่าเป็นโรคที่รุนแรง อันตราย น่ากลัว ส่งผลต่อการใช้ชีวิตในสมัยนั้น จารึกคำอธิบายจึงถือว่าเป็นจารึกที่มีความสำคัญยิ่งต่อประวัติศาสตร์การแพทย์แผนไทยในสมัยสุโขทัย ที่ได้กล่าวถึงชื่อโรคและอาการเจ็บป่วยซึ่งชื่อโรคต่าง ๆ เหล่านี้นั้นบางโรคยังปรากฏเรียกในปัจจุบันอยู่ ผลการศึกษา แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ลักษณะทั่วไปของศิลาจารึกคำอธิบาย
2. โรคและอาการเจ็บป่วยที่ปรากฏในวรรณคดีสมัยสุโขทัย
3. การศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารชั้นหลังและปัจจุบัน
4. ลักษณะของโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิบาย ซึ่งทั้ง 4 ประเด็น มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทั่วไปของจารึกคำอธิบาย

จารึกคำอธิบาย พย. 17 เป็นจารึกอักษรไทยสุโขทัย ภาษาไทย อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 20^[4] ซึ่งในการประชุมกลุ่มสุโขทัยศึกษา-อยุธยาคดีศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ณ นคร ได้แสดงความคิดเห็นว่า จารึกคำอธิบายนี้ ไม่น่าจะมีอายุเก่าไปกว่ากลางพุทธศตวรรษที่ 20^[6] จารึกหลักนี้ลักษณะขนาดกว้าง 41 เซนติเมตร สูง 103 เซนติเมตรหนา 13 เซนติเมตร หินทรายแดง จารึกอักษรจำนวน 2 ด้าน ด้านที่ 1 จำนวน 37 บรรทัด ด้านที่ 2 จำนวน 9

บรรทัด พบที่วัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เนื้อเรื่องกล่าวถึงสตรีชั้นสูงเจ้าศรัทธาผู้ประกอบบุญกุศลในพระพุทธศาสนา ได้อัญเชิญเทพโศภนพรหมณ์ของฮินดูมาเป็นสักขีพยาน และแสดงคำอธิบาย ขอบุติศส่วนกุศลแก่คนทั้งหลาย ขอให้ได้พบแต่ความสุขอายุยืนปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นอกจากนั้นตัวนางเองปรารถนาได้บรรลอรหัตตผล ไปเกิดที่แห่งไหนขอให้เป็นผู้ดีมีรูปร่างและผิวพรรณงามดั่งนางวิสาขา ขออย่าได้มีโรคพยาธิร้ายแรงต่าง ๆ เป็นต้น เนื้อหาในส่วนของเจ้าศรัทธาอธิบายผลบุญมี

ภาพที่ 1 รูปจารึกคำอธิบาย พย.17

ที่มา: ภาพถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2565

อยู่ 2 ช่วง ที่ปรากฏชื่อโรคและลักษณะอาการดังนี้ ช่วงที่ 1 ข้อความบรรทัดที่ 6-10 ความว่า

6. (บุญ)อันกระทำนี้ได้ไปถึงเขาทุกหมื่นคู่คน จูงได้ถ้วนโล
7. กาดิสูขได้ลาภจูงบาปเขาหายตาย จูงให้

เขาไ-

8. (ป)เกิดเมืองฟ้าเมืองบนในตนเขาอยู่
มลากอยู่ต้อย่า

9. ใช้เจ็บเล็บเหน้อยเมล้อยห้านคร้านอด
เป็นหิดเป็น [ฝัง?]

10. [อ]นะด้วยผลบุญอันกุปรารณานิสิต^[4]
ชื่ออาการเจ็บป่วยที่ปรากฏในบริบทนี้ คือ การ
กล่าวอาการเจ็บป่วยโดยรวม คือ “ใช้เจ็บเล็บเหน้อย
เมล้อยห้านคร้านอด” เป็นสำนวนหมายถึงอาการ
เหมือนงู^[7] กล่าวถึงชื่อโรค คือ หิดและผี

ช่วงที่ 2 ข้อความบรรทัด ที่ 11-18 ความว่า

11. จักเกิดแห่งใดแห่งใดก็ดีขอรุ่งให้กูเป็น
ผู้ดีมีศรี [ระงา-]

12. [ม]ลากงมหนักหนาเป็นคนก็ดีจุง
อย่าให้รู้ว่า . . .

13. (ง)ามตั้งนางพิสาขาทราบไป ได้แก
อรหัตตผลมีอา-

14. ตมสนิทอนอ่อนเกลี้ยงตั้งผิวคำอันทาน

ขัดสา

15. พยาธิอันบ่ตีอันมีในต้นว่าใช้เจ็บเล็บ

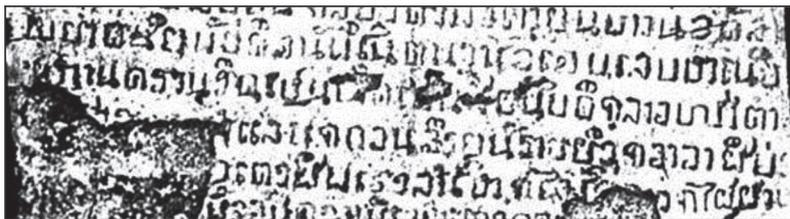
เหน้อย

16. (เมล้อย)ห้านคร้านอดเป็นหิดเป็นผีอันบ่
ดิกกล่าวฝาด

17. _____ แลแก้ถั่วหนังอันร้ายยิ่ง
กว่าวาฬ

18. _____ [ฝ]แต่งฝิมะเร็งลำโหด(พ)
วกไผ่^[4]

จากข้อความ บรรทัด ที่ 11-18 สรุปได้ว่า เจ้า
ศรัทธาได้อธิษฐานว่าไม่ว่าจะไปเกิดที่ใดขอให้เป็นผู้ดี
มีร่างกายและผิวพรรณงดงาม อยาได้มีพยาธิ (โรค)
อันไม่ดี ข้อความช่วงที่ 2 นี้ยังพบข้อความว่า “ใช้เจ็บ
เล็บเหน้อยเมล้อยห้านคร้านอด” และ “เป็นหิดเป็น
ผี” เช่นเดียวกับข้อความช่วงที่ 1 นอกจากนี้ในบรรทัด
ที่ 16-18 กล่าวถึงอาการและชื่อโรคอื่น ๆ อีก เช่น ฝาด
ตา (ฝ)แต่ง ฝิมะเร็ง ลำโหด เป็นต้น

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะตัวอักษรของจารึกคำอธิษฐาน บรรทัดที่ 15-18

ที่มา: สืบค้นจาก https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25730 เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2565

2. โรคและอาการเจ็บป่วยที่ปรากฏในวรรณคดี สมัยสุโขทัย

ในวรรณคดีสมัยสุโขทัยเรื่องไตรภูมิภพ พระ
ราชสีหนุพระยาสิทธิไทย ปรากฏชื่อโรคและอาการที่ไม่
ปรากฏในชาวจตุรภพวิป ความว่า “...เป็นหิดแลเรื้อน

เกลื่อนแลกลาก หูดแลเปา เป็นต่อมเป็นเต้า เป็นง่อย
เป็นเพลี้ย ตาพุพูนหวน เป็นกะจอกงอกง่อย เปื่อยเนื้อ
เมื่อยตน ท้องขึ้นท้องพอง เจ็บท้องต้องไส้ ปวดหัวมัว
ตา ใช้เจ็บเหน็บเหน้อย...”^[3] คำว่า “หูดแลเปา” หมายถึง
ถึง อาการหลังโกง เนื้องอก ก้อนเนื้อ^[8] ปุ่ม ปม โน^[9] ใน

บริบทที่น่าจะเป็นอาการเนื้องอก หรือก้อนเนื้อที่มีปุ่มปม เป็นก้อนลักษณะคล้ายกับหูด คำว่า “เป็นต่อมเป็นเต้า” คือ ต่อม ตุ่ม จุดเม็ด สิ่งที่นูนขึ้นเล็กน้อย^[9] ในบริบทที่น่าจะเป็นคำขยายอธิบายลักษณะของหูดและเป่าว่าเป็นตุ่มเล็กบริเวณผิวหนัง และมีสำนวนว่า เป็นหูดเป็นเป่า หมายถึง ผิวตะปุ่มตะป่ำ ส่วนพจนานุกรมโบราณศัพท์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา ให้ความหมายว่า เม็ดเล็ก ๆ ก้อนกลมเล็ก ๆ^[10] คำว่า “ง่อย” หมายถึง อาการแขนหรือขาพิการเคลื่อนไหวไม่ได้โดยปกติ ลำเนาใช้ช่วย ง่อย, หง่อย หรือเป็นเปลี้ย^[10] ดังนั้น เป็นง่อยเป็นเปลี้ย(เปลี้ย) เป็นคำซ้อน ส่วนคำว่า “กระจอกงอกง่อย” เป็นคำที่เกิดจากคำว่า กระจอก งอก และ ง่อย คำว่ากระจอก เป็นคำที่ใกล้เคียงกับคำเขมรว่า ขจก (อ่านว่า ชะ -จอก) แปลว่า ขาพิการ คนขจก ก็คือ คนพิการ เดินไม่ถนัดหรือเดินไม่ได้ มีความหมายตรงกับคำว่า ง่อย ส่วนคำว่า งอก เติบโตเข้ามาเพื่อให้เป็นคำ 4 พยางค์ ที่มีเสียงสัมผัส^[11]

จากข้อความการเรียกชื่อโรคในไตรภูมิภูมิกถามีลักษณะใช้คำที่มีเสียงสัมผัสสระ และการใช้คำซ้อน ในการเรียกชื่อโรคและอาการที่เหมือนกันกับจารึกคำอธิบาย เช่น ในไตรภูมิภูมิกถาใช้คำว่า “ใช้เจ็บเหน็ดเหน้อย” แต่ในจารึกคำอธิบายใช้คำว่า “ใช้เจ็บเล็บเหน้อย” เป็นต้น และโรคที่กล่าวถึงมากที่สุดที่ปรากฏหลักฐานชั้นปฐมภูมิในสมัยสุโขทัย จากจารึกคำอธิบายและวรรณกรรมไตรภูมิภูมิกถานั้นคือโรคผิวหนัง จำนวน 9 โรค คือ (1) หิด (2) เรื้อน (3) เกื้อน (4) หูด (5) เป่า (6) ฝี (7) ฝีเต่ง/ฝีตึง (8) ฝีมะเร็ง (9) ลำโหด ซึ่งโรคเหล่านี้มีพยาธิสภาพที่ผิวหนัง มีอาการคัน หากอักเสบจะมีอาการแสบร้อน เกิดแผลเปื่อยเน่าได้ รองลงมาคือ โรคระบบกล้ามเนื้อและกระดูกพบจำนวน 3 อาการ คือ (1) ง่อย (2) กระจอก (3) ห้าน ซึ่งเป็นอาการผิดปกติของร่างกายแขนขา อ่อนแรง

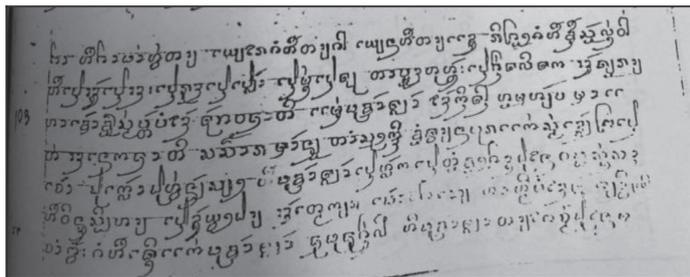
หรือผิดปกติจากปกติ และลำดับต่อมาคือ อาการเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารหรือในช่องท้อง มี 2 อาการ คือ (1) ท้องขึ้นท้องพอง (2) เจ็บท้องตึงไส้ ซึ่งเป็นอาการทางเดินอาหาร แต่คำว่า “ท้องขึ้นท้องพอง” ปัจจุบัน ใช้เรียกผลไม้บางอย่างที่ช้ำจวนจะเสีย เช่น กล้วยท้องขึ้นท้องพอง^[12] คือกล้วยที่ช้ำจวนจะเสีย ส่วนอาการฝ้าตา ตาพุกพุก ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าเป็นคำที่กล่าวถึงลักษณะความผิดปกติของดวงตาที่ส่งผลต่อการมองเห็นหรือตาบอด หรือที่เรียกว่า “ตาพุก” และลักษณะของหูที่ไม่ได้ยินเสียง หรือที่เรียกว่า “หูหนวก”

3. การศึกษาเปรียบเทียบกับเอกสารชั้นหลังและปัจจุบัน

จากเอกสารโบราณของล้านนาเรื่องการถอนน้ำลัจจา (การถอนน้ำสาบาน) ของเจ้าเมืองดอนบน (เชียงใหม่ เมืองวะ เมืองยอง เมืองหลวย เมืองกาย เมืองลวง เมืองเชียงรุ่ง เมืองหุน) พ.ศ. 2354 ปรากฏชื่อโรคบางโรคเหมือนกับชื่อโรคและอาการจารึกคำอธิบาย และในไตรภูมิภูมิกถา ความว่า “...หื้อเป็นอ้งเป็นอ๊ะ เป็นหูดเป็นเป่า เป็นมองเป็นหุย ตาบอดหูหนวก เป็นคนทลิตหะอันถ่อยร้าย...พยาธิ 96 จำพวก ก็หื้อถึงแก่ผู้เข้าทั้งหลายชู้ชู้คนแล^[13] ข้อความดังกล่าว ได้ระบุถึงลักษณะโรค หูดแล เป่า ซึ่งเป็นโรคผิวหนังเนื้อตัวเป็นตะปุ่มตะป่ำ อาจมองว่าเป็นโรคที่น่ารังเกียจ เพราะมีพยาธิสภาพที่ผิวหนังร่างกาย อ๊ะ หมายถึง คนใบ้^[9] คนหูตึง^[13] มอง หมายถึง คนที่มีจิตใจตรงข้ามกับเพศของตน(9) หุย หมายถึง กระเทย คนครึ่งหญิงครึ่งชาย^[9] คนทลิตหะ หมายถึง คนยากจนเข็ญใจ^[13] และ อาการ“ตาบอดหูหนวก” ซึ่งปรากฏในไตรภูมิภูมิกถา ว่า “ตาพุกหูหนวก” ในจารึกคำอธิบายว่า “ฝ้าตา” สันนิษฐานว่าเป็นลักษณะอาการโรคของ

ตาและหู เกี่ยวกับการมองและการได้ยินเสียง ผู้ที่มีความผิดปกติในอวัยวะทั้ง 2 อย่างนี้อาจถือว่าเป็นโรคและอาการที่ร้ายแรง นำไปสู่ความพิการ ซึ่งการมองเห็นและการได้ยินถือว่าเป็นประสาทสัมผัสที่สำคัญของมนุษย์ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ยังปรากฏในเอกสารคำสาบานถือน้ำฝายหน้าในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ความว่า “...ขออำนาจเทพดาจงบันดาลให้เกิดผีพิศผีกาลอดติสารชราพาสรรพโรคพิบัติต่าง ๆ ทุกประการแต่ข้าพเจ้าผู้ทราศคคิดคดไม่ซื่อลัจ...”^[14] จะเห็นได้ว่ากล่าวถึงโรคผีพิศผีกาลอดติสาร ในการสาบแช่ง ซึ่งแสดงถึงความร้ายแรงของโรคและเป็นโรคที่รักษายากลำบาก บางอาการรักษาไม่หายขาด หากเป็นจะต้องได้รับทุก

ทรมานอย่างแสนสาหัส จะเห็นว่า การถือน้ำสัจจา (การถือน้ำสาบาน) ของเจ้าเมืองตอนบน และคำสาบาลถือน้ำฝายหน้าในสมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 นั้นยังปรากฏชื่อโรคและลักษณะอาการเหมือนในคำอธิษฐานในจารึกคำอธิษฐานและไตรภูมิภณานั้นแสดงว่าโรคหรืออาการเหล่านั้นที่ป่วยเป็นโรคดังกล่าว เป็นบุคคลที่ผิดคำพูด ไม่มีสัจจะ ถึงได้เจ็บป่วยด้วยโรคที่น่ากลัว เป็นบุคคลที่น่าเวทนา ยากจนซึ้งใจหาความสุขมิได้ ได้รับทุกข์ทรมานจากโรคและอาการที่เป็น ดังนั้นชื่อโรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตยังเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยึดจกแสดงถึงภาพความน่ากลัว ความร้ายแรง ของโรคและอาการเหล่านี้ต่อผู้คนในสังคม

ภาพที่ 3 สำเนาภาพถ่ายตัวอย่างเอกสาร ใบลานของล้านนาเรื่องการถือน้ำสัจจา (การถือน้ำสาบาน) ของเจ้าเมืองตอนบน (เชียงใหม่ เมืองเวะ เมืองยอง เมืองหลวย เมืองกาย เมืองลวง เมืองเชียงรุ่ง เมืองหุน) พ.ศ. 2354 หน้า 103 อักษรธรรมล้านนา

ที่มา: สรัสวดี อ๋องสกุล,ปริวรรต “คำกล่าวถือน้ำสัจจาของเจ้าเมืองตอนบน (พ.ศ. 2354)” ในหลักฐานประวัติศาสตร์ล้านนาจากเอกสารคัมภีร์ใบลานพับสา, (ภาควิชามนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โครงการคัมภีร์ปริวรรตใบลานพับหนังสือ จากอักษรไทยล้านนาเป็นอักษรไทยกลาง,2534), หน้า 130

อย่างไรก็ดี โรคและอาการที่ปรากฏทั้งหมดนี้เป็นโรคที่ก่อให้เกิดความทุกข์ ความเจ็บปวด ความไม่สบาย ย่อมแสดงให้เห็นถึง การรับรู้เรื่องโรคและอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นในสังคมสมัยสุโขทัย และคำเรียกลักษณะอาการเหล่านี้บางลักษณะอาการนี้ยังปรากฏในเอกสารโบราณทางเหนือ และภาคกลาง

ของประเทศในปัจจุบัน มีลักษณะความเชื่อเรื่องโรคและความเจ็บป่วยลักษณะคล้ายกัน เป็นโรคที่เกิดจากความเจ็บป่วยในร่างกายหลายระบบ ส่วนมากมักเป็นโรคผิวหนัง อาจจะเป็นเพราะเมื่อเกิดพยาธิสภาพที่ผิวหนังจะสามารถมองเห็นและสังเกตถึงลักษณะผิดปกติได้ชัดเจน ซึ่งบางโรคเป็นโรคที่มีมาแต่โบราณ เช่น

โรคเรื้อน หรือกุฎฐัง เป็นโรคติดต่อเรื้อรังชนิดหนึ่ง ใช้ระยะเวลาในการดูแลรักษานานและเกิดพยาธิสภาพที่ผิวหนังชัดเจน มีความรุนแรงของโรคส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายหลายระบบ ระยะลุกลาม ทำให้เกิดอาการผิกร มือเท้าหงิกและกุด จมูกยุบ ใบหูหนาบิดผิดรูป^[15] เป็นต้น ทำให้ผู้ที่เป็นโรคนี้อยู่ในภาวะที่ทรมาณทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นที่หวาดกลัวของสังคมถือว่าเป็นโรคติดต่อที่มีพยาธิสภาพรุนแรงโรคหนึ่งในสมัยโบราณ

4. ลักษณะของโรคและอาการที่ปรากฏในจารึกคำอธิษฐาน

ชื่อโรคและอาการเจ็บป่วย แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มโรค ได้แก่

1. **กลุ่มโรคและอาการทางผิวหนัง** ที่ปรากฏในจารึกทราบความหมายทั้งหมด 5 โรค รายละเอียดของโรคผิวหนังที่ปรากฏในจารึกคำอธิษฐานมีดังนี้

1.1 หิด (scabies) เป็นโรคผิวหนังที่เกิดจากการติดเชื้อ ปรสิต พบได้ทั่วโลก ทุกเชื้อชาติพบบ่อยในเด็ก โดยเฉพาะใน ชุมชนหรือสถานที่ที่อยู่อาศัยกันอย่างแออัด^[16] เกิดจากตัวไร *Sarcoptes scabiei* var *hominis* ซึ่งเป็นปรสิตที่ต้องอาศัยอยู่กับคน โดยอาศัยอยู่บนผิวหนัง ของคนและกินเซลล์ผิวหนังเป็นอาหาร หิดตัวเมียจะไชลงไป ในผิวหนังชั้นหนังกำพร้า (stratum corneum) ขุดเป็นอุโมงค์ (burrow) และวางไข่ ไข่จะใช้เวลาในการฟักตัว 2-3 วัน กลายตัวอ่อน และเติบโตจนเป็นตัวเต็มวัยโดยใช้เวลาทั้งหมด ประมาณ 2 สัปดาห์ สามารถติดต่อได้ง่ายโดยการสัมผัสใกล้ชิดกับคนที่เป็นโรค และยังสามารถติดต่อได้โดยการใช้อุปกรณ์ร่วมกัน อาการสำคัญ คืออาการคัน ซึ่งมักเป็นทั่วตัวเป็นมากตอนกลางคืน ซึ่งอาจรุนแรงจนรบกวนการนอน ผื่นผิวหนัง มีลักษณะ

ตุ่มแดง ตุ่มน้ำใส และตำแหน่งที่พบบ่อย ได้แก่ ซอกนิ้วมือ ซอกนิ้วเท้า ซอกมือ ซอกคอ รักแร้กัน สะตือ เต้านม และอวัยวะเพศ ใน เด็กเล็กมักเป็นทั่วตัว และอาจพบที่ใบหน้า ศีรษะ และฝ่ามือ ฝ่าเท้า^[16]

จากคัมภีร์วโรคสาร คัมภีร์ทางการแพทย์แผนไทย กล่าวถึงสรรพคุณของสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคหิด ได้แก่ มรกฏ สังข์ ฟองน้ำทะเล, ตูกต่ำ โคริกา กระทำให้ผอมระงับโรคกัณทุโรคหิด คัณทุ (ผี) โรคฝีระงับโรคเกิดเพราะกิมิชาติ ระงับเสมหะระงับพิศม์^[17] และคัมภีร์ธาตวิวรรณ์ ระบุลักษณะอาการ หิด ผี ความว่า “...อาโปธาตวิปราต อันธการ ยังชนผู้โรคา ย่อมพรุนเปื่อยเป็นหิดผีบางที่เป็นเม็ดคัน ทั่วกายนั้นก็ย่อมมี น้ำเหลืองย่อมไหลปรือรอบด้วยกลิ่นเหม็นน่าร้ายดังงูบุตุมุกข์อันขบตอดคนทั้งหลาย...”^[17] ข้อความนี้ได้กล่าวถึงลักษณะของอาโปธาตพิการ คือ กระทำให้มีแผลเปื่อย บางที่เป็นเม็ดคัน ทั่วร่างกาย ซึ่งเป็นอาการของหิด คือ มีผื่นเม็ดเล็กขึ้นที่บริเวณร่างกายและคัน จากลักษณะการเกิดพยาธิสภาพที่ผิวหนัง มีตุ่มและมีอาการคัน เกา มีแผลและสะเก็ด หนอง

การรักษาปรากฏพบการรักษาโรคหิด ในคัมภีร์สรรพคุณยา ใช้สมุนไพร 2 ชนิด ที่มีสรรพคุณรักษาหิด คือ 1.ต้นชุมเห็ดเทศ นั้นใบฆ่าพยาธิอันเดินตามผิวหนัง ดอกกระทำให้ผิวหนังบริบูรณ์งามดีมีสีมียผลแก้พยาธิในท้องให้ทำลายต้นแก้คชราชและเกลือกกลากทั้งปวง รากแก้หิดแลสิ่วอันบังเกิดในผิวหนัง^[17] และ 2.ต้นพลูแก ใบ ดอก รากทั้ง 4 นี้ระคนกันต้มให้กินแก้โรคเรื้อนใหญ่หรืออ่อนแอแก้คชราช มะเร็ง กลากเกลือก หิด สิ่วอันบังเกิดขึ้นนั้นหาย^[17] ในคัมภีร์วโรคสาร ตำรับยาแก้หิด คือ แฝกหอม 1 ราชพฤกษ์ 1 จันทน์ 1 เมล็ดพรรณผักกาด 1 แห้วหมู 1 สะเดา 1 โม่ก 1 ชะเอม 1 สะตือ 1 เทียนสัตตบุษย์ 1 ยาหมู่นี้แก้ผีทั้งปวงแก้หิดทั้งปวง^[17] และตำรับยาในคัมภีร์

ไภษย คือ ยาประจุไภษยทั้งปวงทำนให้เอา ลูกมะตูมอ่อน 1 ลูกพิลังกาสา 1 บอระเพ็ด 1 หัวหมู 1 เปลือกมะหาด 1 รากเจตมูลเพลิง 1 สะค้าน 1 กรุงเขมา 1 ดอกจันทร์ 1 กระวาน 1 พริก 1 ดีปลี 1 ลูกสลอด 1 ยาทั้งนี้เอาสิ่งละ 2 สลึงตำเป็นผงละลายน้ำผึ้งกินเท่าเม็ดพุดทราแก้เสียดในอกหาย หายทุกประการแลใช้พิษ 7 จำพวกกลมเป็นก้อนในทรวงและพรรคักแกห้องมาน มานไภษย 7 จำพวก สะอึก 4 จำพวก ขี้เรื้อน หิด สันนิบาต 7 จำพวกหายทุกประการแล^[17] นอกจากนี้ยาที่อยู่ในคัมภีร์การแพทย์แผนไทยแล้ว ยังมียาแก้หิด จากตำรับยากกลางบ้านใช้ เอากำมะถันเหลือง ปนใส่ในน้ำมันหมูจนเคี้ยวจนละลายทาที่เป็นหิดหรือกินกล้วยจิ้มกำมะถันปนก็ได้ยนี้ศักดิ์สิทธิ์มาก^[18] ตำรับที่ใช้รักษา หิดประกอบไปด้วยยากินเพื่อรักษาธาตุและสมุฏฐานภายในร่างกายและยาทา ใช้สำหรับทาบรรเทาอาการคันและฆ่าตัวหิดที่อยู่ใต้ผิวหนัง ช่วยสมานผิวที่เกิดจากแผล เป็นต้น

1.2 ฝี (Abscess, Boils หรือ Furuncles) เป็นการอักเสบของต่อมไขมันและขุมขนพบได้บ่อยในคนทุกวัย^[19] ฝีจำพวกหนึ่งเป็นต่อมบวมขึ้นกัลดหนองข้าง ใน เรียกชื่อต่างกันหลายชนิด มีลักษณะเป็น ก้อนเนื้อเป็นไตแข็ง ตรงกลางจะมอมเป็นเม็ดเล็ก ๆ เรียกว่าหัวฝีมีกขึ้นตามร่างกาย มีขนาด เล็กบ้างใหญ่บ้างตามชนิดของฝี^[20] ในพระวินัยปิฎกมหาวรรคกล่าวถึงปัญหาพารัตถว่าด้วยอาพาธ 5 ชนิดซึ่งเกิดระบาดขึ้นในแคว้น มคธได้แก่ (1) โรคเรื้อน (2) โรคฝี (3) โรคกลาก (4) โรคมอมคร่อ (5) โรคลมบ้าหมู ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงห้ามคนเป็นโรครดดังกล่าวเข้ามาบรรพชาอุปสมบท^[21] ซึ่งโรคฝีเป็น 1 ใน 5 โรครดดังกล่าวด้วยเพราะเมื่อมีอาการหรือเป็นขึ้นแล้วมักเกิดรอยโรคและเป็นเรื้อรัง ฝี (คณฺโฑ) ได้แก่ ฝี มีฝีมันขึ้นเป็นต้นจะ

เป็นฝีมันขึ้นหรือฝอย่างอื่น ถ้าฝีมันใดชนิดหนึ่งแม้มีขนาดเท่าเมล็ดพุทราอยู่ในที่ที่อาจจะลุกลามไปได้ไม่พึงให้ถูกลูบถูรนั้นบวชแต่ถ้าอยู่ในที่ที่จะไม่ลุกลามไปได้ขนาดเท่าเมล็ดพุทราในที่ปกปิดจะให้บวชก็ควรแม้ อยู่ในที่ที่จะไม่ลุกลามไปได้ในที่ที่ปกปิดมีหน้าเป็นต้นก็ไม่พึงให้บวชถูกลูบถูรผู้เป็นฝีมันนั้นเมื่อเยียวยาแล้วจะให้บวชควรรักษาร่างกายให้มีผิวเรียบแล้วจึงให้บวชได้^[21]

ในทางการแพทย์แผนไทย “ฝี” ปรากฏในตำราพระโอสถครั้งรัชกาลที่ 2 ที่ในตำรับของขุนประสิทธิเวชยาทูลเกล้าถวาย (พ.ศ. 2355) กล่าวว่า “...เป็นโรคอันจะระณะกล่าววิจิโรค เหตุด้วย วาโย โลหิต มังษะ ทั้ง 3 ระคนวิบัติตั้งขอคุณสมมุติว่าฝีมพิษนั้น...”^[22] นั้นแสดงว่า ฝี เกิดจาก วาโย (ลม) โลหิต และ มังษะ ทั้ง 3 ระคนกันทำให้เกิด และการเกิด “ฝี” ในคัมภีร์ทิพมาลา ซึ่งเป็นคัมภีร์เรื่องว่าด้วยเรื่องวิธโรค หรือที่เรียกว่า ฝีกกล่าว “ลักษณะวิธโรคอันบังเกิดภายในนั้นเกิดเพื่อจตุธาตุและตรีสมุฏฐานอันใดอันหนึ่งซึ่งจะวิปริตเป็นชาติจะละณะโดยหย่อนพิการระคนเข้ากันแล้วตั้งต่อมขึ้นมีประเภทต่าง ๆ...”^[23] จากข้อความดังกล่าวที่บอกลักษณะของฝี ที่มีลักษณะตั้งต่อมขึ้นที่ผิวหนัง ซึ่งเป็นอาการแสดงถึง สมุฏฐานธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย และตรีสมุฏฐาน วิปริต พิการไป ในจารึกตำรายาวัตพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัตโพธิ์ (พ.ศ. 2374) ระบุนุ ลักษณะวิธโรค หรือที่เรียกว่าฝี มี 10 ชนิดคือ (1) ฝีปลวง (2) ฝีกูตะณะราย (3) ฝีมานทรวง (4) ฝีมธุทรวง(5) ฝีมษาช (6) ฝีมยอดคว่า (7) ฝีมรวงผึ้ง (8) ฝีมะเร็งทรวง (9) ฝีมทรสูตร และ (10) ฝีมธุทรวง^[24] ส่วนตำรายาการรักษานั้นมีลักษณะเฉพาะฝิตแต่ละประเภท มีทั้งยากิน ยาทา ยาพ่น ยารม ยาสูน และยาพอก เป็นต้น

1.3 ผี (เต่ง) คำว่า เต่ง หมายถึง ตีง อวบ สมบูรณ์^[9] หรือ มีเนื้ออุมแน่นตึง^[10] แต่จากลักษณะ สันฐานที่ขาดหายไปของตัวอักษรบรรทัดที่ 18 ซึ่ง คณะกรรมการประชุมจารึกภาค 8 สันนิษฐาน เป็นคำว่า “(ผี)เต่ง” ซึ่งคำว่า “เต่ง” ทางภาษาศาสตร์สามารถ ออกเสียง “ตีง” ได้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นคำว่า “ผีตีง” ซึ่ง ปรากฏในพระวินัยปิฎก ที่ชื่อว่าผีตีง (อุณณคณโฑ) เพราะลักษณะเป็นเหมือนนมโคและ เหมือนนิ้วมือห้อยอยู่ในที่นั้น ๆ แม้ตั้งเหล่านี้ก็จัดว่า เป็นผีเหมือนกันเมื่อมีตั้งเหล่านี้ไม่พียงให้บวชหัวหุด มีในเวลาเป็นเด็กส่วนที่ชื่อว่าหัวสิวมีที่ใบหน้าเวลา เป็นหนุ่มหายไปในเวลาแก่หัวหุดและหัวสิวเหล่านี้ ไม่ถึงกับนับว่าผี เมื่อมีหัวหุดและหัวสิวเหล่านี้จะทำให้ บวชก็ได้ส่วนเมื่อดอยอื่นชื่อเมื่อดมตามตัวอักษรชนิด หนึ่งชื่อเกสรดอกบัวชนิดหนึ่งชื่อเมื่อดพรณผักกาดมี ขนาดเท่าเม็ดพรณผักกาดเท่านั้นขึ้นทั่วตัวทั้งหมด นั้นมีกำเนิดเป็นโรคเรื้อนทั้งสิ้นเมื่อมีเมื่อดผื่นเหล่านี้ ไม่พียงให้บวช^[22] จึงอาจเป็นไปได้ว่า ลักษณะโรคที่ ปรากฏในจารึกคำอธิษฐานนี้เป็นโรคผิวหนังที่เป็นข้อ ห้ามสำหรับการบวช

1.4 ผีมะเร็ง ปรากฏในคัมภีร์ปฐมจินดาว่า “อนึ่งถ้าแลกุมารเกิดทรงในหูแลกลายเป็นผีมีแม่มี ตัวแลเป็นผีมะเร็งเรื้อรังมาหลายปีหลายเดือนแล้วก็ดี ถ้าจะแก้ท่านให้หุงน้ำมันนี้ใส่...”^[17] จากข้อความ ดังกล่าวนี้นี้ การเกิดทรงหรือการเจ็บป่วยในเด็กที่มี ลักษณะคล้ายผี หรือตุ่มหนองบริเวณผิวหนัง ลักษณะ ดังกล่าวอาจเรียกได้ว่า “ผีมะเร็ง” ในจารึกตำรายาวัต ราชโอรสราชม ที่สร้างขึ้น พุทธศักราช 2364 แผ่นที่ 29 ด้วยมะเร็งแสดงถึงลักษณะของมะเร็งความว่า

“สิทธิการียะยาแก้มะเร็งทั้งปวงเอายาตำ รง ทอง กำมะถันทั้งสอง เทียนดำสิ่งละ 2 บาทข้าวสารคั่ว รวงแร่เอา 3 บาทหัวย่างเปลือกสันพร้านางแอ 3 บาท

ยาข้าวเย็นทั้งสองสิ่งละ 5 ตำลึงดองด้วยสุรา 7 ทะนาน ให้กินแก้มะเร็งคชราชและไส้ด้วนไส้สามทั้งอุปทมก็ หายสิ้นตีนกฯ

อนึ่งเอาพันธุ์ผักกาด พริกไทย สิ่ง 1 บาท ยาข้าวเย็นทั้งสองสิ่งละ 2 ตำลึง 2 บาท หัวย่าง ไคร์ ทางนาคสิ่งละ 5 ตำลึงกระเทียม 3 หัว ต้ม 3 เอา 1 ให้ กินแก้มะเร็งคุด มะเร็งเปื่อยทั้งตัวก็ตีหายสิ้นได้ใช้มา มากแล้วอย่าสนเท่ห์เลยฯ

อนึ่งเอาไคร์ทางนาค ใบผักไถ่ ใบทุมราชา บดละลายน้ำฝางหอยโข่งทามะเร็งทั้งปวงกลากเกลื้อน เรื้อนเหล็กมะเร็งไฟฟ้ำก็หายตีนกฯ

อนึ่งเอาใบเทียนใบผักไถ่ใบกล้วยใบแก้วใบระต้อน้ำ สิ่งละถ้วยน้ำมังงาถ้วย 1 หุงให้คงแต่น้ำมันขี้ผึ้งแข็ง 1 ตำลึง 1 บาทใส่ลงหุงทากระดาดแผลมะเร็งเพลิง หายทั้งดับพิษสมานเรียกเนื้อตีนกฯ

อนึ่งเอาใบมะเกลือ ลูกสะบ้า ใบมะระ ใบปิบ ขมิ้นอ้อย ตำเอาน้ำสิ่งละถ้วยน้ำมังงา น้ำมันมะพร้าว สิ่งละถ้วยหุงให้คงแต่น้ำมันใส่แผลมะเร็งเพลิงแลผี เปื่อยเน่าสรรพบาดแผลทั้งปวงกลากเกลื้อนก็หาย ตีพิเศษประเสริฐนัก”^[25]

จากจารึกดังกล่าวสันนิษฐานว่า “มะเร็ง” ที่กล่าว ถึงนี้ เป็นลักษณะของโรคที่มีพยาธิสภาพที่ผิวหนัง มี ตุ่มหนองคล้ายผี ผิวหนังเปื่อยทั้งตัว ในจารึกตำรายา วัตโพธิ์ ระบุถึง ว่าโรคสมมุติ “มะเร็ง” มีทั้งหมด 17 จำพวกซึ่งมีอยู่ในคัมภีร์วิฤทธิโรค เป็นลักษณะของ โรคที่แสดงอาการทางผิวหนัง เช่น มะเร็งคุด ระบุว่า “...เมื่อจะบังเกิดนั้นเกิดด้วยคุดทะราดและฝีดาษเข้า ข้อและระคนด้วยอสุรินทัญญาธาตุ มีประเภทกระทำ ให้เมื่อยในข้ออัฐิแล้วให้ฟกบวมขึ้นตามแข้งขาและมือ เท้าจะเดินไปไกลก็มีได้บางที่กินดินอุจุ่นอัฐิแตกแล้ว คุดออกมานอกเนื้อแตกออกมาเป็นบุฟโพลีทิดไหล เปื่อยเน่าดุจกล่าวมานี้...”^[24] จะเห็นได้ว่า มะเร็งคุด

หรือ มะเร็งคอราด เป็นลักษณะของโรคที่แสดงออกมาทางผิวหนัง ฟกบวมแตก มีแผลเปื่อยเน่ามีน้ำหนองและโลหิตไหลออกมาซึ่งต่างจากความหมายของ “มะเร็ง” ในปัจจุบันที่หมายถึง เนื้องอกชนิดร้าย เกิดขึ้นเพราะเซลล์แบ่งตัวอย่างรวดเร็ว ควบคุมไม่ได้ แล้วแทรกไปตามเนื้อเยื่อข้างเคียง และสามารถหลุดจากแหล่งเริ่มต้นไปแบ่งตัวเพิ่มจำนวนที่บริเวณอื่น ๆ ได้รักษาไม่ค่อยหาย^[10] ซึ่งคำว่า “มะเร็ง” หรือ “บะเฮง” ในตำรายาล้านนาหมายถึงโรคผิวหนังไม่ร้ายแรง มีหลายชนิด เช่น มะเร็งไขปลา ลักษณะเป็นตุ่มใสเม็ดเล็ก ๆ คล้ายไขปลา ขึ้นเป็นผื่นมีอาการคัน ถ้าเกาจะตุ่มแตก มีน้ำเหลืองออกมา จะรู้สึกทั้งแสบและคัน หากเป็นที่บริเวณอื่น ๆ จะไม่อันตรายแต่ถ้าเป็นที่คอปล่อยให้ลุกลามรอบลำคอ ก็อาจถึงตายได้^[26]

การรักษา ในคัมภีร์สรรพคุณยา ใช้สมุนไพรรักษา 2 ชนิด คือตองดึง และ ข้าวเย็นโคกขาว มีสรรพคุณในการรักษาโรคผิวหนัง เป็นส่วนประกอบในการรักษา ระบุว่า “...ตองดึงนั้นแก้โรคเรื้อน มะเร็ง แลคชราชแลบาดแผล...และยาข้าวเย็นโคกขาว ดอก ใช้แก้มะเร็ง แลคชราช...”^[17] ส่วนในตำรายาพื้นบ้านล้านนา ได้บอกถึงตำรับยา ความว่า “ชะมะเร็ง พาก 1 เป็นยาชะมะเร็ง จับร้อนไหม้หนัก หือเอารากผักกั้นถึง รากปอบ้าน รากผักหวานบ้าน หัวถั่วพลู น้ำข้าวเจ้าฝนชุนทา หายแท้แล ผีฟกผีสานออกยัง”^[27] จากลักษณะตำรายายังกล่าว “มะเร็ง” เป็นโรคผิวหนังชนิดหนึ่ง ทำให้ผิวหนังมีความร้อนมีลักษณะคล้ายฝี และเป็นแผลเปื่อยเน่า ตำรับยารักษาดังที่ปรากฏในจารึกวัดราชโอรสาราม และในคัมภีร์ปฐมจินดา จึงเป็นตำรับยาทาหุงด้วยน้ำมัน และหากเป็นยารับประทานจะเป็นยาที่มีความเข้มข้นสูงดังจากตำรับยาในจารึกวัดราชโอรสารามที่ใช้ส่วนผสมของตัวยาต้องใช้วิธีนำไปทำเป็นยาตองเหล้า และใช้วิธีต้ม 3 เหา 1 ซึ่งเป็นการ

สกัดตัวยาให้เข้มข้นรูปแบบหนึ่งในการบริหารยา

จากตำรับยาดังกล่าวต่าง ๆ ในการรักษาโรคผิวหนังทั้งจากจารึกและตำรายาพื้นบ้าน มักปรากฏการใช้เครื่องยาสมุนไพรรูปที่เรียกว่า กำมะถัน (Sulphur) หรือ กำมะถันเหลือง สุพรรณธัน ลางตำรายาเรียกมาต มาตเหลือง เป็นแร่ธาตุที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ มีสีเหลืองนวล มีสรรพคุณระสเมา ผิดคอบ ขับลมในกระดู กักน้ำเหลืองเสีย แก้ประดง ฆ่าพยาธิทั้งภายนอกและภายใน แก้จุกเสียดในโรคปวง แก้โรคผิวหนัง ผื่นคันพุพอง ทำเป็นยาขี้ผึ้งกำมะถัน ใช้ทาแก้หิด^[28] และปรากฏในตำรับยาพื้นบ้านหลายขนานด้วยกัน ใช้เป็นส่วนประกอบทั้งยากินและยาทา เช่น ยาต้มแก้คุดทะราด ทานให้เอา ข้าวเย็นทั้ง 2 ขันทองพยาบาท ซึ่งข้าวโพด กำมะถันเหลือง สิ่งละ 2 ตำลึง 2 บาท ใส่หม้อต้มรับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา ก่อนอาหารเข้าเย็นแก้ คุดทะราด กลาก กลีลอน มะเร็งผิวหนัง หิดดำน หิดเปื่อย หายดีนักแล^[29] และตำรับยาทา เช่น ยาแก้โรคผิวหนัง ทานให้เอากำมะถัน น้ำประสานทองสะตุสีเสียดอย่างละ 4 กรัม น้ำมันขี้ผึ้งขาว 30 กรัม บดผสมเข้าด้วยกันใช้ความร้อนอ่อน ๆ ใส่แก้หิดแก้แผลเปื่อยต่าง ๆ ดีนักแล^[29] ซึ่งกำมะถันถือว่าเป็นเครื่องยาสำคัญในการประกอบการรักษาโรคผิวหนังตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังคงปรากฏการใช้ในรูปแบบขี้ผึ้งชนิดต่าง ๆ เช่น ขี้ผึ้งกำมะถัน รักษาหิด ในสูตรตำรับประกอบด้วยตัวยาสำคัญ คือ Sublimed Sulphur 10%w/w^[30]

1.5 ลำโหด คำว่า “ลำโหด” หรือ “ลำโหก” พบในจารึกแผ่นที่ 19 แผนปลิงหางย ในจารึกตำรายา วัดราชโอรสาราม เป็นการเรียกบริเวณจุดตำแหน่งที่เกิดพยาธิสภาพของโรค คำว่า “แก้ลมลำโสก 9 ตัว” ซึ่งมีตำแหน่งที่ตรงกันกับคัมภีร์แผนนวด (แผนปลิง) ในตำราเวชศาสตร์ฉบับหลวงสมัยรัชกาลที่ 5 เรียกว่า

ภาพที่ 5 ภาพจำลองตัวอักษรจารึกแผ่นที่ 19 แผนปลิงหอย ในจารึกตำรายาวัตรราชโอรสอาราม กล่าวถึงตำแหน่งปล่อยปลิงแก้มลิ้นไก่

ที่มา: ศุภชัย ตียวรรณท์, ชยันต์ พิเชียรสุนทร, ประมวลศิลาจารึกตำรายาวัตรราชโอรสอาราม ฉบับรวมศิลาจารึก 5 แผ่นที่ทำแทนแผ่นที่สูญหาย, (ขอนแก่น: พิพิธภัณฑ์เภสัชศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2559), 252

หัก (ภาษิต)

3. กลุ่มโรคและอาการทางตา ได้แก่ “ฝ้าตา”

หรือ มัวตา ฝ้า ก็เรียก ฝ้า หมายถึง อนุภาคเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันมีลักษณะเป็นแผ่นบาง ๆ ลอยอยู่บนผิวน้ำ หรือติดอยู่ที่แผลหรือผิวน้ำเป็นต้น^[9] หรือ มัวหมอง ไม่สู้ใส^[31] อาการฝ้าตา จึงหมายถึง อาการมองไม่ชัดเจน พร่ามัว เนื่องจากมีจุดหรือแผ่นบาง ๆ ปิดกั้นการมองเห็นของดวงตา เหมือนมีหมอกหรือฝ้าบังดวงตาเป็นอวัยวะหนึ่งที่สำคัญในการมองเห็น หากมีอาการผิดปกติหรือสูญเสียสภาพไป มองเห็นไม่ชัดเจน

หรือเกิดดวงตาพิการมืดบอด ย่อมเป็นปัญหาในการเคลื่อนไหว การเดินทาง และใช้ชีวิตประจำวัน ในคัมภีร์ชวดารได้ระบุ ยาสูมแก้อาการฝ้าตา ความว่า “...ยาสูมแก้อาการฝ้าตาให้หวังเวียน ให้จักษุคลาย จักษุมืด จักษุฝ้าแลขาวให้สีสะท้อนชุนแลเจ็บจักษุโทษคนระคนกำเดาถ้าจะแก้อาการโรค 3 ผล ไพล 1 บาท ต้มให้สุกดินประสิว 1 บาท หัวหอมโทน 4 บาท ตำเคล้าส้มมะขามเปียกบดพอกหาย...”^[17] ซึ่งอาการ ฝ้าตา เป็นอาการเริ่มต้นของโรคตา หลายโรค เช่น กลุ่มอาการโรคต้อต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการมองเห็นในคัมภีร์อภัยสันตา ดังข้อความ

ที่ว่า “สิทธิการียะ พระอาจารย์เจ้า ท่านกล่าวถึงต้อทั้งปวงให้จักขุมืด ฟาง และ เปี้ยก มัว หมอก ดังมีรายชื่อของต้อดังนี้ ต้อเนื้อ ต้อสายโลหิต ต้อแดงดวงใหญ่ ต้อดำ ต้อกระจก...”^[23]

อย่างไรก็ดี กลุ่มโรคที่ปรากฏในจารึกคำอธิษฐาน ทั้ง 3 กลุ่มโรค เป็นกลุ่มโรคที่ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมาน ซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มโรคผิวหนังทางการแพทย์แผนไทยโรคและอาการเจ็บป่วยที่แสดงพยาธิสภาพที่ผิวหนัง มีลักษณะของโรคและอาการเกิดที่รุนแรง ชับซ้อนแตกต่างกันไปตามสาเหตุของการเกิดโรค จึงทำให้อาการที่แสดงออกทางผิวหนังมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละรูปแบบ และระยะการเกิดโรค เพราะผิวหนังสามารถมองเห็นได้ชัดเจนเมื่อมีลักษณะผิดปกติ ส่วนกลุ่มโรคกล้ามเนื้อและกระดูกและดวงตาและการมองเห็นนั้น เป็นกลุ่มโรคที่แสดงถึงความผิดปกติของอวัยวะในร่างกาย และชื่อโรคและอาการที่ปรากฏเป็นชื่อสมมุติเรียกของโรคเพื่อใช้ในการแบ่งแยกและจำแนกลักษณะโรคและอาการที่ปรากฏเพื่อง่ายต่อการดูแลรักษาและเป็นที่รับรู้เข้าใจของผู้คนในสังคม

อภิปรายผล

จารึกคำอธิษฐาน ซึ่งเนื้อหาเป็นการอธิษฐานของสตรีชั้นสูงที่ปรากฏชื่อโรค ในสมัยนั้น ซึ่งศาสตราจารย์นิยดา เหล่าสุนทร ราชบัณฑิตยสถานว่า “ใช้เจ็บเล็บเหนียวเมื่อยห้านคร้านอด เป็นหิดเป็นผี” เป็นการใช้นามภาษาในจารึกแสดงถึงการใช้ภาษาร้อยแก้วที่มีจังหวะและสัมผัส ซึ่งความเรียงง่ายเป็นลักษณะหนึ่งของภาษาในสมัยสุโขทัย^[32] จารึกหลักนี้จึงแสดงถึงประจักษ์พยาน การใช้ตัวอักษรสุโขทัย สำนวนภาษาสุโขทัย ในล้านนา ผ่านทางอิทธิพลทางศาสนาและวรรณกรรม รวมถึงการส่งสมณทูตหรือการสมรส

ระหว่างชนชั้นปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับประวัติศาสตร์นำศาสนาพุทธนิกายลังกาวงศ์เก่าเข้าสู่ล้านนา ของพระมหาสมณเถระตามคำทูลขอของพระเจ้ากือนากษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนาในปีพุทธศักราช 1912 ทำให้ศิลปวิทยาการและตัวอักษรในสมัยสุโขทัยได้แพร่ไปยังอาณาจักรล้านนาดังปรากฏหลักฐานในจารึกหลักที่ 62 จารึกวัดพระยืน พุทธศักราช 1913^[33]

ด้วยเหตุนี้ จารึกคำอธิษฐานจึงถือเป็นจารึกที่ปรากฏชื่อโรคที่เก่าที่สุดของไทย และมีเนื้อหาบางส่วน of คำอธิษฐานเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยซึ่งเป็นโรคร้ายแรงที่ไม่พึงปรารถนา ดังปรากฏในวรรณกรรมไตรภูมิ กถา กล่าวถึงโรคที่ไม่พบเจอในชาวอูตกกุฑฐวิปเลย เพราะคนในอูตกกุฑฐวิป เป็นคนมีบุญมีวาสนามากแสดงถึงวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือชีวิตศันของสังคมไทยสมัยสุโขทัย กล่าวคือการมองว่าการโอยทานเป็นความสุขในการดำเนินวิถีชีวิต และการมีโรคร้ายต่าง ๆ เป็นความทุกข์ของการดำเนินชีวิต เมื่อพบว่าโรคร้ายต่าง ๆ ที่พบเห็นในปัจจุบันเป็นทุกขภาวะ^[34] การทำดีทำบุญจะทำให้ปราศจากการเป็นโรคร้าย และคติการรับรู้เกี่ยวกับโรคร้ายต่าง ๆ เหล่านี้ ปรากฏพบอยู่ในหมู่คนไทยทั้งในสุโขทัย ล้านนา และล้านช้าง แสดงถึงความสัมพันธ์ของผู้คนและการดำเนินชีวิตของคนในสมัยโบราณที่ยังยึดมั่นในการทำความดี การปฏิบัติตนตามแนวทางพุทธศาสนา และในคัมภีร์พระไตรปิฎกอรรถกถา และ คัมภีร์ลลิตวิสตระ ซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ยังปรากฏชื่อโรคและอาการเหล่านี้ อยู่ เช่น กลุ่มโรคที่เกี่ยวกับผิวหนังหรือโรคที่ติดเชื้อทำให้มีตุ่มที่ผิวหนัง เช่น โรคกลากเกลื้อน โรคผิวหนัง โรคพุพอง โรคฝีดาษ โรคผดผื่นคัน โรคหิด^[35] ซึ่งโรคเหล่านี้เป็นโรคที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาลหลายโรคหลายอาการยังคงเป็นปัญหาต่อสุขภาพที่เกิดขึ้นของผู้คนในสมัยต่อ ๆ มา เป็นโรคเจ้า

ครัทธาอธิษฐานไม่ปรารถนาที่จะพบเจอ ซึ่งการเจ็บป่วย โรคระบาด ส่งผลต่อผู้คนในสังคมสมัยโบราณอย่างมาก เช่น การเจ็บป่วยส่งผลต่อการซื้อขายข้าคน (ทาส) ในเอกสารมังรายศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของพระเจ้า กษัตริย์ล้านนา ซึ่งทรงสร้างเมืองเมื่อ พุทธศักราช 1835 เกี่ยวกับการซื้อขายคน จากกันแล้วจะขอขายคืนได้ ความว่า “มาตรา 1 การซื้อขายคนจากกันแล้ว จะขอขายคืนได้กรณีเป็นบ้า 1 ตาฟาง 1 เป็นหมอยา พิษ (ช่างจวน) 1 ...เป็นนี้ว เป็นแซ เป็นมอ (มองคร้อ) 1 ตะคริว 1 สาเหตุนี้เหล่านี้ให้บอกคืนได้ภายในเดือนหนึ่ง^[36] นั้นแสดงว่า การเป็นโรคและอาการเจ็บป่วย ทางสายตา เช่น อาการตาฟาง ซึ่งส่งผลต่อเศรษฐกิจ ราคาการซื้อขายและการคืนข้าคนในล้านนา ซึ่งกำลัง คนที่สมบูรณ์แข็งแรงในอาณาจักรโบราณถือว่ามีความ สำคัญอย่างมาก

อย่างไรก็ดี คติความเชื่อเรื่องโรคร้ายแรง ความ น่ากลัวของโรคบางโรค ที่ปรากฏในจารึกคำอธิษฐาน ยังเหมือนกับชื่อโรคและอาการที่ปรากฏในไตรภูมิ กถา หากพิจารณาตามความรุนแรงและพยาธิสภาพ ที่เกิดขึ้นแสดงออกทางผิวหนัง เช่น หิดก่อให้เกิดโรค ระบาดสามารถติดต่อได้กับบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด มักมี อาการคันและการเกาบางครั้งเกิดเป็นแผล ก่อเกิดการ แผลเปื่อยเน่าส่งกลิ่นเหม็น บางครั้งมีอาการเจ็บปวด แสบร้อน เมื่อหายจะมีรอยโรค แผลเป็นบนร่างกาย บางโรคมีความรุนแรงค่อนข้างมากและเป็นเรื้อรัง เช่น โรคฝี ซึ่งเป็นปัญหาสุขภาพของผู้คนในสมัยโบราณ เป็นอย่างมาก ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน การเจ็บ ป่วย ทั้งฝี ฝีเต่ง ฝีเมะเร็ง อาจมีสาเหตุจากสุขลักษณะ อนามัยของผู้คนในสมัยโบราณ หรือเชื้อโรค (กิมชาติ) แสดงพยาธิสภาพที่ผิวหนัง เป็นโรคที่รักษายาก อาจ เป็นโรคเวรกรรมตามแนวความเชื่อของคนโบราณ มีอาการดำเนินโรค หลากหลายแบบ หลายชนิด มี

ความรุนแรงของโรคส่งผลต่อการทำงานของร่างกาย หลายระบบ ซึ่งในเอกสารต้นฉบับการแพทย์แผน ไทยทั้งที่เป็นจารึก และคัมภีร์แพทย์แผนไทยต่าง ๆ รวมถึงตำรายามักกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับโรคฝี และโรคที่แสดงพยาธิสภาพที่ผิวหนัง เช่น คัมภีร์ทิพย์ มาลา คัมภีร์ไพจิตรียมหาวงค์ แผนฝีดาษ จารึกแผนฝี และลักษณะวันโรคต่าง ๆ นั้นแสดงว่า โรคฝีเป็นโรค ที่เกิดขึ้นได้บ่อยกับคนไทยมีหลากหลายประเภท ซึ่ง แต่ละประเภท มีสาเหตุการเกิดโรคและวิธีการรักษา ที่เฉพาะของลักษณะฝี ซึ่งโรคและอาการต่าง ๆ เหล่า นี้ในสมัยโบราณส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการทำ กิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม เช่น การบวช หากเป็นโรค ติดต่อกัน มีพยาธิสภาพบริเวณผิวหนังดังที่ระบุไว้ในข้อ ห้ามก็ไม่สามารถที่จะบวชได้ ซึ่งโรคที่มีพยาธิสภาพ ที่ผิวหนังเหล่านี้ บางโรคอาจก่อให้เกิดความผิดปกติ ของร่างกาย การเคลื่อนไหวและการมองเห็น สะท้อน ให้เห็นคติความเชื่อ เรื่องผิวพรรณ รูปลักษณ์ ความ มั่งคั่งของรูปร่าง ความสมบูรณ์ของร่างกาย ความ ไม่พิการ แขนขา การมองเห็น การได้ยิน ของผู้คนใน สมัยสุโขทัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งชื่อโรคและอาการเจ็บ ป่วยที่ปรากฏพบในจารึกคำอธิษฐานแสดงถึงความ น่ากลัว ความทุกข์ ความไม่สบายทั้งกายและใจ ความ เวทนา ความยากจนเข็ญใจ หากเป็นโรคเหล่านี้ได้ อย่างชัดเจน จนเจ้าครัทธาไม่ปรารถนาจะได้พบทั้งใน เมืองบนหรือจะไปเกิดที่แห่งใด ไม่ปรารถนาจะให้โรค ภัยเหล่านี้เบียดเบียน

ดังคำอธิษฐานที่ว่า “...มลากามหนักหนาเป็น คนก็ตั้งอุยาให้รู้ว่า ... งามตั้งนางพิสาขาทราบไป ได้แก่อรหัตตผลมีอาตมสนิทอนอ่อนเกลี้ยงตั้งผิว คำ...” ซึ่งเจ้าครัทธาปรารถนามีผิวพรรณที่งดงาม ไม่ พึ่งปรารถนาที่จะเป็นโรคที่ส่งผลต่อสรีระร่างกายผิว พรรณ จึงไม่ปรารถนาจะเป็นโรคเหล่านี้ในโลกหน้า ซึ่ง

ลักษณะโรคและอาการต่าง ๆ ที่บันทึกไว้ในศิลาจารึกสะท้อนความน่ากลัวของโรคร้าย การเผชิญกับโรคต่าง ๆ ของคนในสังคมสมัยนั้น จารึกคำอธิษฐานจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงถึงประวัติศาสตร์ทางการแพทย์ การรักษาพยาบาลของคนไทยที่น่าสนใจศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการเรียกชื่อโรคและลักษณะอาการต่าง ๆ นั้น ยังปรากฏในจารึกตำรายาคัมภีร์แพทย์แผนไทย ตำรายาพื้นบ้านภาคเหนืออีสาน และทางภาคใต้ของประเทศไทย แสดงถึงการเผชิญกับโรคต่าง ๆ เหล่านี้ การจัดการดูแลวางแผนการรักษาพยาบาลจึงเป็นสิ่งสำคัญ ก่อให้เกิดตำรายาต่าง ๆ มากมายซึ่งที่ใช้ในการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยเหล่านี้ซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาทางสุขภาพที่สำคัญของไทย

ข้อสรุป

จารึกคำอธิษฐาน เป็นจารึกที่เก่าที่สุดที่กล่าวถึงชื่อโรคและอาการทางการแพทย์แผนโบราณของไทย ซึ่งโรคดังกล่าวยังปรากฏเรียกอยู่ในปัจจุบัน ทั้งที่พบในจารึกและคัมภีร์การแพทย์แผนไทยในสมัยต่อมา เช่น จารึกวัดราชโอรสาราม จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม (วัดโพธิ์) คัมภีร์ทิพมาลา และตำราแพทยศาสตร์สงเคราะห์ที่เป็นแบบเรียนการแพทย์แผนไทยในสมัยปัจจุบัน และยังปรากฏในตำรายาพื้นบ้านทั้งภาคเหนือและอีสานของประเทศไทย ซึ่งโดยส่วนมากเป็นโรคที่เป็นโดยแสดงพยาธิสภาพที่ผิวหนัง เช่น ตุ่ม หนอง เม็ด ผื่น แผลเปิดเน่าเปื่อย มีอาการคัน แสบร้อนที่ผิวหนัง เป็นต้น ผู้คนที่เป็โรคผิวหนังเหล่านี้ เป็นแล้วใช้เวลาในรักษานาน เกิดพยาธิสภาพที่ผิวหนังภายนอกซึ่งมองเห็นได้ชัดเจน บางโรคมีความร้ายแรง นำไปสู่ความพิการทางด้านร่างกาย และบางโรคเป็นข้อห้าม ในการบวชเป็นพระในพุทธ

ศาสนา ด้วยความที่โรคเหล่านี้ทางโบราณให้ความสำคัญและสั่งสมความรู้ทางด้านการศึกษาพยาบาลตั้งปรากฏในเอกสารต่าง ๆ ทั้งจากจารึกและเอกสารโบราณตำรายา บางโรคที่กล่าวถึงไม่ค่อยปรากฏพบในปัจจุบัน หรืออาจจะมีการเรียกและให้ความหมายที่แตกต่างออกไปจากคำดั้งเดิม หรือนำมาเรียกลักษณะความรุนแรงของอาการโรคในปัจจุบัน เช่นคำว่า มะเร็ง ซึ่งการเรียกชื่อโรคดังกล่าวยังต้องศึกษาค้นคว้าต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ขอบพระคุณ คณาจารย์ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และเพื่อนพี่น้องกัลยาณมิตร สาขาจารึกภาษาไทยและภาษาตะวันออกทุกท่านที่ได้ให้คำชี้แนะส่งเสริมและให้คำปรึกษาด้วยดีเสมอมา การวิจัยนี้ขอให้เป็นดังรูปเทียนแพแสดงความเคารพต่อบรมครูอาจารย์จารึกและแพทย์แผนไทยในฐานะศิษย์ที่ได้รับการประสิทธิ์ประสาทวิชาด้านการอ่านจารึกและการแพทย์แผนไทย

References

1. The Fine Arts Department. Thai national history. Bangkok: The Fine Arts Department, 2558. (in Thai)
2. Royal Institute. Thai literature Dictionary in Sukhothai Period: TribhumiKatha. 2nd ed. Bangkok: Royal Institute; 2013. (in Thai)
3. Sobhonsiri S. "History of Development Thai Traditional Medicine." Folk medicine and Alternative Medicine in Thailand In: vichai Ch, Suvich V, Papod Ph, editors. Report of public health Thailand, Traditional Medicine. Folk medicine and Alternative Medicine. 3rd ed. Nonthaburi: Department of Development Thai Traditional Medicine and Alternative Medicine, Ministry of Public Health, 2010 : p 1-65. (in Thai)
4. Corpus of Thai inscriptions installment VIII: Sukhothai inscriptions. Bangkok: Fine Arts Department; 2005. (in Thai)
5. Muenpotong S. Disease and medicine in Sukhothai In-

- scription. Document for the meeting Wisdom in ASEAN: Medicine in Inscriptions and Manuscript of Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University; 2015 march 21; Royal City Hotel. Bangkok: p. 1-17. (in Thai)
6. The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. Inscription Database in Thailand [Internet]. [cited 2022 Apr 21]. Available from: <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/263>
 7. Laosunton N. Ruttanamara dictionary meanings period and origins of archaic terms. Bangkok: Lai kham; 2012. (in Thai)
 8. Pongsripean W. Dictionary old words in Thai Chaloeisak issue. Bangkok: The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre; 2014. (in Thai)
 9. Roongruangsri U. Mae Fah Luang Lanna-Thai Dictionary. Chiang Mai: Ming Muang; 1991. (in Thai)
 10. Office of the Royal Society. Archaic word dictionary. Bangkok: Office of the Royal Society; 2019. (in Thai)
 11. Office of the Royal Society. Ru Ruk Phasa Thai [Internet]. [cited 2022 Apr 21]. Available from: <http://legacy.orst.go.th>
 12. Royal Institute. Dictionary of the Thai language, 2011. 2nd ed. Bangkok: Royal Institute; 2013. (in Thai)
 13. Ong-sakun S, translate. The words swear of the upper city governor. Document for the Lanna history from the palm leaf scriptures of Department of Humanities Chiang Mai University; 1991. (in Thai)
 14. The oath of allegiance to the front, Pimmuang Royal Palace, D-Library | National Library of Thailand [Internet]. [cited 2022 Apr 21]. Available from <http://digital.nlt.go.th/items/show/18031>
 15. Faculty of Medicine Siriraj Hospital. Leprosy [Internet]. [cited 2022 Apr 21]. Available from: https://www.si.mahidol.ac.th/siriraj_online/thai_version/Health_detail.asp?id=36
 16. Thammagasorn Y. Scabies. *Thammasat Medical Journal*. 2018;18(3): p. 387-93. (in Thai)
 17. Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. Textbook of medicine (Phaetsart Songkroh): Thai traditional medical wisdom and national literary heritage. 4th ed. Bangkok: Sor Kor Sor Kor Printing, Lat Phrao; 2011. (in Thai)
 18. Ketusingh A. Tam Ra Ya Klang Ban. In: Chailom Ch, editors. *Compile Ancient Herbal Medicine Books*. Bangkok: Sripanya; 2013. (in Thai)
 19. Archanupab S. Textbook on General Medical Examination. Bangkok: Holistic Publishing; 2008. (in Thai)
 20. Manosroi A, Manosroi J, Roongruangsri U. Collection, screening and translation of Lanna medical text books and the development of program for the data base of Thai Lanna medicinal plant recipes. Chiang Mai: Faculty of Pharmacy Chiang Mai University; 2006. (in Thai)
 21. Ounkaew B. How to use herbs in therapy as seen in the scriptures Vinaya. *MBU Education Journal*. 7(1), 2019: p. 161-71. (in Thai)
 22. Wachirayan Library. Textbook of medicines for the reign of King Rama 2. Bangkok: Sponpiputtakron; 1916. (in Thai)
 23. TuntiWeerakoon W. Textbook of medicine (Phaetsart Songkroh). Vol 3. Bangkok: Mahamongkut Wittayalai; 1961. p. 119. (in Thai)
 24. School of Traditional Medicine of Phra Chetupon Wimon Mangkalam Temple (Wat Pho). Thai traditional medicine text-book in Inscription of Phra Chetupon Wimon Mangkalam Temple (Wat Pho). Bangkok: Nam Akson; 2015: p. 119. (in Thai)
 25. Tiyawaranun S, Phichiansoonthorn Ch. Thai traditional medicine text-book in Inscription of Wat Ratcha Orasaram Worawihan including 5 stone inscriptions issue. Khon Kaen: Faculty of Pharmacy Khon Kaen University; 2016: p. 292. (in Thai)
 26. Kluethai P. Diseases and drugs in Northern medicine textbook. Document for the meeting wisdom in ASEAN: Medicine in Inscriptions and manuscript of Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University; 21 March 2015; Royal City Hotel, Bangkok: p. 1-36. (in Thai)
 27. Lanna Scripture Study and Research Unit. Lanna herbal medicine textbook. Chiang Mai: Social research institute Chiang Mai University; 1982. p. 301. (in Thai)
 28. Phichiansoonthorn Ch, Jerawong W. Thai traditional pharmacy, volume 4, elemental medicine. Bangkok: Amarin Book Center; 2013: p. 156 (in Thai)
 29. Kasipun Ch. Skin Disease Textbook. Bangkok: Somchai printing; 1983: p. 156 (in Thai)
 30. Office of the Department of Symptom and Drug Administration Ministry of Health. Traditional Medicine Recipe [internet]. [cited 2022 Apr 21]. Available from: <https://drug.fda.moph.go.th/uncategorized>
 31. Office of the National Cultural Commission. Northeastern dialect dictionary. Bangkok: Office of the National

- Cultural Commission; 1992: p. 370 (in Thai)
32. Laosunton N. The concept of Thai language learning. Bangkok: Lai kham; 2012. p. 480 (in Thai)
 33. Laksanasiri C. From Thai letters to Thai letters. Bangkok: chulalongkron University Printing House; 2008. p. 362 (in Thai)
 34. Winai P. Sukhothai cases, history, inscription studies, and etymology volume 3. Nakhonpathum: Silpakorn University Printing House Sanam Chandra Palace Campus; 2019 p. 250 (in Thai)
 35. Luemsai S. Diseases and remedies in Buddhist scriptures. Document for the meeting wisdom in ASEAN: Medicine in Inscriptions and manuscript of Department of Oriental Languages, Faculty of Archaeology, Silpakorn University; 21 March 2015; Royal City Hotel, Bangkok: p. 1-19. (in Thai)
 36. NaNakhon P. Mongraisat. Phranakhon: leaxiangchongcharoen; 1971. p. 126 (in Thai)